שֶׁמַּשְׁכִּים [בשחרית] וּמַעֲרִיב [בערב] עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, היינו ללמוד בו בבוקר ובערב. רַבָּה אָמַר, התיבות 'שחורות כעורב', נדרשות כמשמען, במי אתה מוצאם לדברי התורה, בְּמִי שֶׁמרוב עמלו בתורה מַשְׁחִיר פָּנָיו עֲלֵיהֶן כְּעוֹרֵב זה שהוא שחור. רָבָא אָמַר, במי אתה מוצאם לדברי תורה, בְּמִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ אַכְזָרִי עַל בָּנָיו וְעַל בְּנֵי בֵיתוֹ כְּעוֹרֵב זה שהוא אכזרי על בניו, כִּי הָא – כמעשה זה, דְּרַב אַדָּא בַּר מַתְנָא הֲוָה קָאֲזֵיל לְבֵי רַב – פנה לילך אל הישיבה ללמוד תורה, אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ [–אשתו], יְנוּקֵי דִּידָךְ מַאי אֲעֲבִיד לְהוּ – מה אעשה לילדיך והיאך אזון אותם. אָמַר לָהּ, מִי שְׁלִימוּ קוּרְמֵי בְּאַגְמָא – האם לא נותרו ירקות באגם [מקום מים עומדים שגדלים צמחים בהם].

דרשה אחרת: נאמר אודות הקב"ה (דברים ז י) 'וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ', אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִילְמָלֵא [–אם לא] הִיה מְקַרֵא כָּתוּב 'אל פניו', אִי אֶפְשָׁר הִיה לְאוֹמְרוֹ, שנאמר כאן שהקב"ה הוא כְּבִיכוֹל כְּאָדָם שֶׁנּוֹשֵׂא מַשּׂוֹי עַל פָּנָיו וּמְבַקֵּשׁ לְהַשְׁלִיכוֹ מִמֶּנּוּ, והיינו שהקב"ה ממהר לשלם לרשע על מעט המעשים הטובים שעשה, על מנת להאבידו לעולם הבא.

עוד נאמר (שם) 'לֹא יְאַחֵר לְשׂוֹנְאוֹ', אָמַר רַבִּי אִילָא, דווקא לְשׂוֹנְאָיו, להם הוּא דְּלָא יְאַחֵר לשלם להם, אֲבָל יְאַחֵר לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים, שלא לתת להם שכרם בעולם הזה. וְהֵיינוּ – ואלו הן הדברים דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מַאי דִּכְתִיב (דברים ז יא) 'וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם', היינו שהַיּוֹם, בעולם הזה, הוא העת לַעֲשׂוֹתָם, וְלֹא לְמָחָר, בעולם הבא, לַעֲשׂוֹתָם, שאין קיום מצוות לאחר מיתה. עוד יש ללמוד מן הפסוק, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם, וְלִמָּחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם, וכאמור שאין הצדיקים מקבלים שכרם בעולם הזה.

אָמַר רַבִּי חֲנִי וְאִיתֵימָא [–ויש אומרים שאמר זאת] רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, מַאי דִּכְתִיב (שמות לד ו) 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' לשון רבים, הלא 'אֶרֶךְ אַף' מִכָּעְיָי לֵיהּ [–היה צריך לומר], שמשמעו הוא שמאריך את כעסו ואינו נפרע מיד. אֶלָּא ממה שכתבה תורה 'אפים' יש ללמוד שהוא לשון פנים, שמאריך פניו, והיינו אֶרֶךְ אַפַּיִם לַצַּדִּיקִים, שמאריך להם את פניו השוחקות ואינו משלם שכרם מיד, וְאֶרֶךְ אַפַּיִם לְרְשָׁעִים, שמאריך להם את פניו הזועמות ואינו נפרע מהם מיד.

שנינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לא אמרו שפסי ביראות מתירים את הטלטול בשטח שביניהם בכל גודל שהוא, אלא רק אם השטח הוא עַד גודל של בֵּית סָאתַיִם וכו' – מקום זריעת תבואה בשיעור סאתים, שהוא שטח של מאה אמה על חמישים אמה, שאין להתיר על ידם לטלטל כאשר השטח גדול יותר.

הגמרא מבררת את דברי רבי יהודה: אִיבַּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, האם השיעור בית סאתים שאמר רבי יהודה, בְּגוֹר וּפַסִּין קָאָמַר, שאין פסי ביראות מתירים אלא כאשר כל השטח שביניהם, כולל הבור והמקום שבינו לפסים, שהוא שתי אמות, מגיע לבית סאתים בלבד ולא יותר, אוֹ דִּילְמָא שיעור בית סאתים שאמר, בְּגוֹר וְלֹא פַּסִּין קָאָמַר, שמה שאמר הוא שאין פסי ביראות מתירים אלא אם שטח הבור מגיע עד לכדי בית סאתים ולא יותר, ומה שמחוצה לו אינו נכלל בחשבון, שאף אם יש סאתיים בבור לבדו, מותר הטלטול בין הפסים, אפילו שהשטח שביניהם כולו, הבור ומה שמחוצה לו, גדול מבית סאתים.

הגמרא מבארת את צדדי הספק: הטעם שלדעת רבי יהודה אין פסי ביראות מתירים אלא עד שטח של בית סאתים, הוא מפני שאם יתירו שטח גדול יותר, יש לחשוש שמא יבוא אדם להתיר את הטלטול גם בקרפף הגדול מבית סאתים. ומעתה יש להסתפק, האם אָדָם נוֹתֵן עֵינָיו בְּגוֹרוֹ, כלומר, שמהיתר הבור הוא עשוי ללמוד להתיר בקרפף, ועל כן אין סברא לגזור שלא יועילו פסי הביראות אלא כאשר הבור עצמו גדול משיעור בית סאתים, שמא ילמד מכך להתיר גם בקרפף בשיעור זה, ואילו כאשר בבור עצמו אין יותר מסאתים, אף שהשטח שבין הפסים בצירוף הבור גדול משיעור זה אין לחשוש, וְלֹא נַזְרִינַן [–ואין אנו גוזרים] דִּילְמָא אָתֵי לְמִטְלְטוֹלֵי – שמא יבוא לטלטל יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם בְּקַרְפַּף [דְּעָלְמָא] – בקרפף הגדול מבית סאתים, לפי שאין הוא עשוי ללמוד מכאן להתיר שם, אוֹ דִּילְמָא אָדָם נוֹתֵן עֵינָיו בְּמִחְיָצָתוֹ, כלומר, מכל היקף המחיצות הוא עשוי ללמוד להתיר בקרפף, וְעל כן נַזְרִינַן – אנו גוזרים שלא יתירו הפסים את הטלטול, כל שההיקף כולו כולל השטח שמחוץ לבור, גדול מבית סאתים, דִּילְמָא אָתֵי לְאֵיחֲלוּפֵי – שמא יבוא להחליף ולהתיר גם בְּיוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם בְּקַרְפַּף.

הגמרא מביאה ברייתא בכדי להביא ממנה ראיה לספק האמור: תָּא שְׁמַע ראיה לספק זה, נאמר בברייתא, כַּמָּה הֵן מִקּוֹרְבִין הפסים לבור, כלומר, עד כמה ניתן לקרבם אליו, עד כְּדֵי שיעור שיבנסו בשטח זה רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה הבאה לשתות מן הבור. וְכַמָּה הֵן מְרוּחָקִין הפסים מהבור, כלומר, עד כמה ניתן להרחיקם ממנו, אֲפִילּוּ עד שיעור של בית כּוֹר וַאֲפִילּוּ בית כּוֹרַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עד שיעור של בֵּית סָאתַיִם מוּתָּר, אבל יֶתֶר מִבֵּית סָאתַיִם אָסוּר. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה, אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּדִיר של בהמות בשדה וְסַהַר [–דיר של בהמות בעיר] ומוּקְצָה [–מקום רחב מאחורי הבית] וְחָצֵר שלפני הבית, שֶׁאֲפִילּוּ גודלם הוא בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִים וּבֵית עֲשָׂרֶת כּוֹרִים, שֶׁמּוּתָּר לטלטל בהם. ואם התרת שם אף בשטח הגדול מבית סאתים, מדוע לא תתיר גם כאן באופן זה. אָמַר לָהֶם רבי יהודה, אין ללמוד מדיר וסהר ומוקצה וחצר לכאן, לפי שזּוֹ מְחִיצָה, כלומר, היתרם של אלו הוא מפני שמחיצה גמורה מקיפתם, וְאֵלּוּ המתירים את הטלטול סביב הבור, הם פַּסִּין בלבד, שאינם מחיצה גמורה, ועל כן יש לגזור בהם שמא מתוך כך יבואו להתיר גם קרפף בשיעור הגדול מבית סאתים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כאשר שטח הבּוֹר הוא בֵּית סָאתַיִם אֲבֵית סָאתַיִם, כלומר שטח של בית סאתים מרובע, מוּתָּר לטלטל בין הפסים, ולא כאשר שטחו גדול יותר, וְלֹא אָמְרוּ לְהַרְחִיק את ההיקף מן הבור, אֶלָּא כְּדֵי רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה ולא יותר. בדבריו מפורש ששיעור בית סאתים נאמר בבור בלבד, ואין צורך להכליל בחשבון הסאתיים גם את שתי האמות שמחוצה לו.

הגמרא מבארת את הראיה מהברייתא. אומרת הגמרא: הָא מִדְּקָאָמַר – הלא ממה שאמר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר שהשיעור של בית סאתיים הוא בבּוֹר בלבד וְלֹא בשטח שבין הפַּסִּין, שגם אם יש בבור לבדו שטח של סאתים מותר לטלטל מחוצה לו, אף שהשטח המוקף גדול מבית סאתים, מִכְּלָל – יש ללמוד מכך, דְּרַבִּי יְהוּדָה החולק עליו, ואומר שאין לטלטל ביותר מבית סאתים, שבּוֹר וּפַסִּין קָאָמַר, שאף אם אין בבור שיעור של סאתים, אם יש שיעור זה בשטח כולו, אין לטלטל שם.

הגמרא דוחה את הראיה: וְלֹא הִיא – אין ראיה מן הברייתא, שאפשר לומר שרַבִּי יְהוּדָה שאמר שאין לטלטל ביותר מבית סאתים, שיעור בבּוֹר בְּלֹא פַּסִּין קָאָמַר.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם נאמר כך, הלא הַיְינוּ – זו ממש שיטתו דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, שאמר במפורש שהשיעור הוא בבור לבדו, ובמה נחלקו.

משיבה הגמרא: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – ההבדל ביניהם הוא בבור אָרִיךְ וְקָטִין [–ארוך וצר], שאינו מרובע. לדעת רבי יהודה אין השיעור תלוי אלא בגודלו של הבור, שלא יהיה יותר מבית סאתים, אך אין צורך שיהיה רבוע, ואילו לדעת רבי שמעון בן אלעזר שאמר שהשיעור הוא 'בית סאתים אבית סאתים', לא הותרו פסי ביראות בבור שהוא בית סאתיים, אלא כאשר השטח רבוע.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כָּלַל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, כָּל אֲוִיר – מקום פתוח ואינו מקורה, שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ [–ששימושו] לְרֵירָה, כלומר לכניסה ויציאה של אדם תמיד, כְּגוֹן דִּיר וְסַהַר מוּקְצָה וְחָצֵר, אֲפִילּוּ שטחה הוא בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִים וּבֵית עֲשָׂרֶת כּוֹרִים, מוּתָּר לטלטל בה, שהרי הוא מקום דירה ואין שיעור לגודלה. וְכָל דִּירָה – מקום מקורה, שֶׁתַּשְׁמִישָׁהּ לַאֲוִיר – ששימושה

המשך בעמוד קפח

לשמירת המקום הפתוח שמחוצה לה, **כְּגוֹן בּוּרְגָּנִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת** – סוכותיהם של שומרי השדות, אם שטחם עד **בֵּית סָאתַיִם, מוּתָּר** לטלטל בהם, ואילו אם הוא **יֶתֶר מִבֵּית סָאתַיִם, אָסוּר**, לפי שאינם נחשבים דירה, ודינם כקרפף שאין לטלטל בו אלא עד בית סאתים.

משנה

המשנה דנה האם רבים העוברים בין פסי ביראות מבטלים את המחיצות: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה דֶּרֶךְ רַשּׁוּת הָרַבִּים מַפְסֶקֶתְן** – עוברת ומפסיקה בין הפסים, **יַסַּלְקֶנָּה לַצְּדָדִין**, כלומר, שיעביר את מקום הילוך הרבים, אל מחוץ לפסים, שהרבים העוברים בין הפסים, מבטלים את המחיצה. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ צָרִיךְ** לסלק את דרך הרבים מבין הפסים, משום שאין בקיעת הרבים שם מבטלת את המחיצה.

גמרא

הגמרא מביאה מימרא של רבי יוחנן ורבי אלעזר על המשנה, ומבארת את שיטתם: **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַוֵיהוּ** – אמרו שניהם, **בְּאַן** – בדברי חכמים שבמשנתנו שאמרו שאין צריך לסלק את דרך הרבים מבין הפסים, **הוֹדְיֵעַךְ** התנא, כמה גדול **כּוֹחָן שֶׁל מְחִיצוֹת**, שאין המחיצות מתבטלות משום רבים העוברים בהן. תמהה הגמרא: **בְּאַן וְכַבְיָרָא לֵיהּ**, כלומר, שבפשטות כל האומר 'כאן הודיעך', סובר הוא שהלכה כדעה זו שהוא מפרשה, וקשה, וכי ניתן לומר שרבי יוחנן סובר כחכמים שבמשנתנו, שבקיעת רבים אינה מבטלת מחיצה, **וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁירוּשָׁלַיִם אִילְמָלֵא** [–אילו לא היו] **דַּלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בַּלַּיְלָה, הָיוּ חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים**, כלומר, שהמטלטל ברחובותיה ארבע אמות, היה עובר על איסור שבת דאורייתא. ואף שירושלים היתה מוקפת חומה, החומה לא היתה יכולה לשמש כמחיצה, כיון שהרבים שנכנסו בשערי העיר, ביטלו את המחיצה, הרי שסובר רבי יוחנן שבקיעת רבים מבטלת מחיצה. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, בְּאַן וְלֹא כַּבְיָרָא לֵיהּ**, כלומר, מה שאמר רבי יוחנן 'כאן הודיעך כוחן של מחיצות', אמר כן לדעת חכמים שבקיעת הרבים אינה מבטלת מחיצה, אך הוא עצמו סובר שהלכה כרבי יהודה, שהליכת הרבים מבטלת מחיצה.

הגמרא מקשה שדברי רבי יהודה וחכמים במשנה, סותרים דבריהם בברייתא: **וְרָמֵי דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה** – יש להקשות שדברי רבי יהודה במשנה סותרים דבריו בברייתא, **וְרָמֵי דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן** – וכן יש להקשות שדברי חכמים סותרים דבריהם בברייתא, **דְּתַנְיָא, יֶתֶר עַל בֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים** שעומדים זה כנגד זה **מְשַׁנֵּי צִידֵי רְשׁוּת הָרַבִּים**, ורוצה לטלטל מבית אחד לבית האחר, **עוֹשֶׂה לוֹ לְחִי** [–התחלת מחיצה ברוחב משהו] **מִבָּאן** – סמוך לקצה אחד מהבתים, **וְלֶחִי מִבָּאן** – בקצה השני של אותו הבית [ציור א], **אוֹ קוֹרָה** שעוברת מבית לבית **מִבָּאן** – בקצה אחד של הבתים, **וְקוֹרָה מִבָּאן** – בקצה השני של הבתים [ציור ב], **וְנוֹשֶׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע** – ומותר לו לטלטל שם בדין רשות היחיד. **וְאָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, אֵין מְעָרְבִין** [–מתירים בטלטול] **רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָךְ**. וסברה הגמרא, שמחלוקתם של רבי יהודה וחכמים היא האם דרך הרבים מבטל מחיצה, שרבי יהודה סבר שאף שהרבים עוברים בין שני הבתים, אינם מבטלים את המחיצה של הלחי והקורה, ואילו לחכמים הילוך הרבים מבטל את המחיצה של הלחי והקורה, ואם כן **קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה** – קשה שדברי רבי יהודה סותרים זה את זה, שבמשנתנו סבר רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל מחיצה, ואילו בברייתא מבואר שלרבי יהודה הילוך הרבים אינו מבטל מחיצה, וכן **קַשְׁיָא דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן** – קשה שדברי חכמים סותרים זה את זה, שבמשנתנו סברו חכמים שהילוך הרבים אינו מבטל מחיצה, ואילו בברייתא מבואר בדבריהם שהילוך הרבים מבטל מחיצה.

מתרצת הגמרא: **דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה** – מה שהקשינו שדברי רבי יהודה סותרים זה את זה, **לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** – שרק שם בשני בתים שבשני צידי רשות הרבים, אין הרבים מבטלים את המחיצה, משום **דְּאִיכָּא** – שיש שם **שְׁתֵּי מְחִיצוֹת מְעַלְּיָיתָא** – גמורות, שאין הרבים בוקעים בהם, ורבי יהודה סובר שמדאורייתא די בהיקף של שתי מחיצות זו כנגד זו כדי להיחשב רשות היחיד, אבל **הָכָא** – כאן, בפסי בירא, כיון **דְּלֵיכָּא** – שאין כאן **שְׁתֵּי מְחִיצוֹת מְעַלְּיָיתָא** – גמורות, שהרי בכל אחת מהמחיצות יש רק אמה מכל צד, לפיכך הילוך הרבים מבטל את המחיצות. **דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן** – ומה שהקשינו שדברי חכמים סותרים זה את זה, [**נַמִּי**] – גם כן **לֹא קַשְׁיָא, דְּהָכָא** – שכאן במשנתנו אמרו חכמים שהילוך הרבים אינו מבטל את המחיצות, משום שאף שאין בפסים מחיצות גמורות, מכל מקום **אִיכָּא** – יש בהם **שֵׁם אַרְבַּע מְחִיצוֹת**, כלומר, שיש בכל הארבע צדדים שם מחיצה, שיש בכל צד אמה מכאן ומכאן, שהם יוצרים דין מחיצה, אבל **הָתָם** – שם, בשני בתים שבשני צידי רשות הרבים, **לֵיכָּא שֵׁם אַרְבַּע מְחִיצוֹת** – אין בכל ארבעת הצדדים שם מחיצה, שכן בשני צדדים יש רק לחי או קורה.

הגמרא דנה האם ארץ ישראל נחשבת לרשות הרבים: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים**, כלומר שהמטלטלים בה אינם עוברים על איסור טלטול ארבע אמות ברשות הרבים. מבארת הגמרא את דברי רבי יוחנן, ומספרת: **יָתִיב** – ישב **רַב דִּימִי** בבית המדרש **וְקָאָמַר לֵיהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא** – ואמר את אותה מימרא שאמר רבי יוחנן, שארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים. **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי, מַאי טַעְמָא** – מהו הטעם בדין זה שאמר רבי יוחנן,

אֵילֵימָא – אם נאמר שהטעם שאין רשות הרבים בארץ ישראל, הוא **מְשׁוּם דְּמַקֵּיף לָהּ** – שמקיף את ארץ ישראל **סוּלְמָא דְּצוֹר** – הר גבוה שהוא זקוף כסולם, **מֵהָכָא גְּמָא** – מצד זה, **וּמֵהָתָם גְּמָא דְּנָהַר** – וחריץ עמוק עשרה טפחים שבמקום הנקרא גדר **מֵהָכָא גְּמָא** – מהצד השני, וכיון שהיא מוקפת מחיצות אינו נחשב כרשות הרבים, אם כן מדוע אמר רבי יוחנן שרק ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים, הרי **כְּבָר נַמִּי** – גם כן **מַקֵּיף לָהּ נהר פְּרָת מֵהָכָא גְּמָא** – מצד זה, **וְדִיגְלַת מֵהָאי גְּמָא** – ונהר חדקל מהצד השני, ושיפוע שפת הנהר משמש כמחיצה. ועוד קשה, שאם כן, אין כלל רשות הרבים בעולם, **דִּכְוֻלָּא עָלְמָא נַמִּי** – שהרי כל העולם גם כן מוקף במחיצות, **שַׁמְקִיף אותו ים אוֹקְיָינוֹס** מכל צדיו. אלא ודאי מחיצות אלו אינם מחשיבות את המקום שבפנים כרשות היחיד, ואם כן אין מובנים דבריו של רבי יוחנן, מדוע אין רשות הרבים בארץ ישראל. והוסיף אבייי לומר לרב דימי: **דִּילְמָא מַעֲלוֹת וּמוֹרְדוֹת קָאָמְרַתְּ** – שמא כוונת הדברים שאמרת בשם רבי יוחנן היא, שהעליות והירידות שבארץ ישראל, אין חייבים עליהם משום רשות הרבים. **אָמַר לֵיהּ** רב דימי לאבייי, **קָרֶקְפְּנָא** – אדם חשוב, אכן כוונת לפרש את דברי רבי יוחנן בצורה הנכונה, ודומה הוא בעיני כאילו **חֲזִיתֵיהּ לְרֵישָׁךְ** – ראיתי את ראשך **בֵּי עַמּוּדֵי** – בין העמודים של בית מדרשו של רבי יוחנן, **כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְהָא שְׁמַעְתָּא** – כשאמר רבי יוחנן הלכה זו. **אִיתְּמַר נַמִּי** – וכן שנינו בבית המדרש כדברי אביי, **דִּכְּי אָתָא** – שכשבא **רָבִין** מארץ ישראל לבבל, **אָמַר** בשם **רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַעֲלוֹת וּמוֹרְדוֹת שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים, לְפִי שֶׁעליות ומורדות אֵינָן בְּרִגְלֵי מִדְבָּר** – כמו שהיה מחנה ישראל שבמדבר, שהמקום שהיה מחנה ישראל, היה קרקע חלקה, שאין בה מעלות ומורדות, שהענן היה הולך לפני מחנה ישראל ומיישר את הקרקע, וכל דיני הוצאה לרשות הרבים בשבת, לומדים ממחנה ישראל במדבר, ולפיכך אין חייבים על הוצאה לרשות הרבים אלא בקרקע חלקה שאין בה עליות ומורדות.

הגמרא דנה במקום שנחשב כמוקף מחיצות מחמת שקרקעיתו משופעת, ושיפוע הקרקע נחשב כמחיצה, ורבים הולכים על גבי שיפוע הקרקע, אם הילוך הרבים מבטל את המחיצה: **בָּעָא מִינֵּיהּ** [–שאל ממנו] **רַחֲבָה מֵרָבָא, תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע** – מדרון המגביה מעט מעט, עד שבתוך ארבע אמות מתחילת שיפועו, הוא גבוה עשרה טפחים מקרקעיתו [ציור א], ויש לו דין מחיצה עשרה, **וְרַבִּים בּוֹקְעִין** [–מהלכים] **בּוֹ, חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ אֵין חַיָּבִין עָלָיו,** כלומר, האם הילוך הרבים מבטל את המחיצה, והרי הוא רשות הרבים, או שהילוך הרבים אינו מבטל את המחיצה, והרי הוא רשות היחיד. ומבארת הגמרא את הספק: **אַלְּיבָא דְּרַבָּנָן** – לדעת חכמים, שאמרו במשנה (לעיל ע״א) שהילוך הרבים בפתי בירושלים אינו מבטל את המחיצות, **לֹא תֵּיפָּעֵי לָךְ** – ודאי אין לך להסתפק, **דַּהֲשְׁתָּא** – שהרי מעתה, **וּמַה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – אם שם בפתי בירושלים, אף על פי שהוא מקום שנוח להילוך, **אָמְרֵי רַבָּנָן** – אמרו חכמים **לֹא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי לָהּ מְחִיצְתָא** – שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, **הָכָא** – כאן, בתל, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שהוא מקום שאינו נוח להלך בו, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** הוא שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, והרי הוא רשות הרבים, או שהילוך הרבים אינו מבטל את המחיצה, והרי הוא רשות היחיד. ומבארת הגמרא את הספק: **אַלְּיבָא דְּרַבָּנָן** – לדעת חכמים, שאמרו במשנה (לעיל ע״א) שהילוך הרבים בפתי בירושלים אינו מבטל את המחיצות, **לֹא תֵּיפָּעֵי לָךְ** – ודאי אין לך להסתפק, **דַּהֲשְׁתָּא** – שהרי מעתה, **וּמַה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – אם שם בפתי בירושלים, אף על פי שהוא מקום שנוח להילוך, **אָמְרֵי רַבָּנָן** – אמרו חכמים **לֹא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי לָהּ מְחִיצְתָא** – שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, **הָכָא** – כאן, בתל, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שהוא מקום שאינו נוח להלך בו, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** הוא שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, שהרי הוא רשות היחיד. **מַאי** – מהו הדין בהילוך הרבים בתל, שיש לומר, **הָתָם הוּא דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שרק בפתי בירושלים אמר רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, כיון שהוא מקום נוח להלך בו, **הָכָא הוּא דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – אבל כאן בתל שהוא מקום שאינו נוח להלך בו, **לֹא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי מְחִיצְתָא** – אין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, **אוֹ דִּילְמָא** – שמא יש לומר, **דְּלֹא שְׁנָא** – שאין לחלק בין מקום שההילוך בו הוא נוח, למקום שההילוך בו אינו נוח, ובשניהם סובר רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה.

אָמַר לֵיהּ רבא לרחבה, **חַיָּבִין** עליו משום רשות הרבים, שהילוך הרבים מבטל את המחיצה אף במקום שההילוך בו אינו נוח. חזר רחבה ושאל מרבא: **וְאַפֵּילּוּ** אם הוא תל זקוף **שֶׁעוֹלִין לוֹ** רק **בְּעִזְרַת חֶבֶל, הילוך הרבים מבטל את המחיצה. אָמַר** לֵיהּ רבא, **אִין** – אכן, גם באופן כזה הילוך הרבים מבטל את המחיצה, וחייבים עליו משום רשות הרבים. עוד שאל רחבה מרבא: **וַאֲפִילּוּ בְּמַעֲלוֹת בֵּית מֵרוֹן** – בעליה של מקום הנקרא בית מרון, שהיא עליה זקופה מאוד, וצרה מאוד, ואין יכולים להלך שם שני בני אדם זה בצד זה, שיש עמק עמוק משני צידי המעלה, וכי גם בזה הדין הוא שהילוך הרבים מבטל את המחיצה. **אָמַר** לֵיהּ רבא, **אִין** – אכן, גם במעלה כזו הילוך הרבים מבטל את המחיצה, וחייבים עליו משום רשות הרבים.

הגמרא מקשה על דברי רבא ממשנה: **אִיתְּמַר** שנינו במשנה (טהרות פ״ו מ״ט), **חָצֵר שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִין לָהּ בְּזוֹ** – בצד אחד, **וְיוֹצְאִין בְּזוֹ** – בצד אחר, הרי החצר נחשבת **רְשׁוּת הָרַבִּים** לְענין **טוּמְאָה**, שספק טומאה שיהיה בחצר זו יהיה טהור, כדין ספק טומאה ברשות הרבים. **וּרְשׁוּת הַיָּחִיד** לְענין **שַׁבָּת** משום שההילוך הרבים אינו מבטל את המחיצה. ומבארת הגמרא את השאלה: **מַנִּי** – כדעת מי שנויה משנה זו, **אִילֵימָא** – אם נאמר שמשנה זו היא כדעת **רַבָּנָן** במשנתנו (ע״א), שסוברים שבפתי בירושלים אין הילוך הרבים מבטל מחיצות, ומשום כך נחשבת החצר רשות היחיד לענין שבת, **הַשְׁתָּא** – מעתה יש לתמוה, **וּמַה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שאם שם בפתי בירושלים, אף שהוא מקום שנוח להלך בו, **אָמְרֵי רַבָּנָן, שלֹא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי מְחִיצְתָא** – שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, **הָכָא** – כאן בחצר שרבים עוברים בה, **דְּלֹא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שהיא מקום שלא נוח להלך שם, שכן החצר פתחיה צרים, וכן רגיל שיהיה בפתחיה איסקופה, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** הוא שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו שנחשבת חצר זו רשות היחיד לענין שבת. **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי, משנה זו כדעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** שבפתי בירושלים אמר שההילוך הרבים מבטל את מחיצתם, ובאה המשנה לומר, שאף שבפתי בירושלים אמר רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, אין זה רק משום שההילוך בהם נוח, אבל בחצר שהרבים עוברים בה, שהיא מקום שלא נוח להלך שם, מודה רבי יהודה שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, וקשה לרבא שאמר שלרבי יהודה אף מקום שאינו נוח להילוך, הילוך הרבים מבטל את המחיצה.

מתרצת הגמרא: **לֹא** – באמת לרבי יהודה הילוך רבים גם במקום שאינו נוח להילוך מבטל את המחיצה, והמשנה שאמרה שחצר שנכנסים לה בזו ויוצאים בזו רשות היחיד היא לענין שבת, **לְעוֹלָם** יש לומר **שַׁרַבָּנָן** היא, ובאמת לשיטת רבנן לא הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה, **וּמה** שכתבה זאת המשנה, הוא משום **שִׁרְשׁוּת הָרַבִּים לְטוּמְאָה אִיצְטְרִיכָא** לֵיהּ – שהוצרכה המשנה להשמיענו שחצר זו נחשבת רשות הרבים לענין טומאה, ואגב שכתבה דין זה, כתבה אף את הדין שנחשבת היא רשות היחיד לענין שבת.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על רבא: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (טהרות פ״ו מ״ו), **מְבוּאוֹת הַמְפוּלָּשׁוֹת** [–הפתוחות] **בְּבוֹרוֹת** – חפירות עגולות, **בְּשִׁיחִין** – חפירות ארוכות וצרות, **וּבְמְעָרוֹת** – חפירה מרובעת ומקורה, הרי הן נחשבות **רְשׁוּת הַיָּחִיד** לְענין **שַׁבָּת,** משום שאין הרבים העוברים בהם מבטלים את המחיצות, **וּרְשׁוּת הָרַבִּים** לְענין **טוּמְאָה,** שספק טומאה שימצא בהם יהיה טהור כדין ספק טומאה ברשות הרבים. וקודם שמבארת הגמרא את הקושיא, מבארת הגמרא את המשנה, שפשטות לשון המשנה מורה, שהמבואות המפולשות נמצאים בתוך הבורות, ומקשה הגמרא: **בְּבוֹרוֹת סַלְּקָא דַּעְתָּךְ** – וכי תעלה בדעתך שכוונת המשנה היא למבואות שנמצאים בתוך בורות, והרי לא שייך דבר כזה שיהיה מבוי

המשך בעמוד קסח

בתוך בור, **אֶלָּא** ודאי כוונת המשנה היא, למבואות הפתוחות **לְבוֹרוֹת,** כלומר שבצד אחד של המבוי עומד בור או שיח או מערה, ונשאר בין הבור לכותל המבוי, מקום צר שבו עוברים הרבים [ציור ב], ואמרה המשנה, שמבוי זה נחשב **רְשׁוּת הַיָּחִיד** לְענין **שַׁבָּת, וּרְשׁוּת הָרַבִּים** לְענין **טוּמְאָה.** ומבארת הגמרא את הקושיא: **מַנִּי** – כדעת מי שנויה משנה זו, **אִילֵימָא** – אם נרצה לומר שמשנה זו כדעת **רַבָּנָן** שבמשנתינו היא, שסוברים שבפסי ביראות אין הילוך הרבים מבטל מחיצות, ומשום כך אמרו במשנה שנחשב המבוי רשות היחיד לענין שבת, **הַשְׁתָּא** – מעתה יש לתמוה, **וּמַה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שאם שם בפסי ביראות, אף שהוא מקום שנוח להלך בו, **אָמְרֵי** – אמרו חכמים **לֹא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי לָהּ** – שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, **הָכָא** – כאן במבוי שיש בור באחד מצדדיו, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** – שהוא מקום שלא נוח להלך בו, כיון שלא נשאר בצד הבור רק מקום צר שניתן לעבור בו, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** הוא שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו שנחשב מבוי זה רשות היחיד לענין שבת. **אֶלָּא לַאו** – אלא ודאי, משנה זו כדעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** שבפסי ביראות אמר שהילוך הרבים מבטל את מחיצתם, ובאה המשנה לומר, שאף שבפסי ביראות אמר רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, אין זה רק משום שההילוך בהם נוח, אבל במבוי זה, שהוא מקום שלא נוח להלך שם, מודה רבי יהודה שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, וקשה לרבא שאמר שלרבי יהודה אף מקום שאינו נוח להילוך, הילוך הרבים מבטל את המחיצה.

מתרצת הגמרא: **לָא** – באמת לרבי יהודה הילוך רבים גם במקום שאינו נוח להילוך מבטל את המחיצה, והמשנה שאמרה שמבוי שיש בור באחד מצדדיו, נחשב רשות היחיד לענין שבת, **לְעוֹלָם** יש לומר **שַׁרְבָנָן** היא, **וּמַה שכתבה** זאת המשנה, הוא משום **שִׁרְשׁוּת הָרַבִּים לְטוּמְאָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – שהוצרכה המשנה להשמיענו שמבואות אלו נחשבים רשות הרבים לענין טומאה, ואגב שאמרה דין זה, אמרה המשנה שנחשבים הם רשות היחיד לענין שבת.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על רבא: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (טהרות פ"ו מ"ו), **שְׁבִילֵי בֵּית גִּילְגּוֹל** – שביל הסמוך לעיר גלגל, והוא שביל גבוה וזקוף מאוד, **וְכֵיוָצֵא בָּהֶן** – וכן שאר המעלות הדומים לשבילים אלו, הרי הם נחשבים **רְשׁוּת הַיָּחִיד** לְענין **שַׁבָּת, וּרְשׁוּת הָרַבִּים** לְענין **טוּמְאָה.** ומבארת הגמרא את דברי המשנה: **וְאֵיזֶהוּ שְׁבִילֵי בֵּית גִּילְגּוֹל** – כלומר, כמה תהיה המעלה זקופה, ותיחשב רשות היחיד לענין שבת, **אָמְרֵי דְּבֵי** [–אמרו בבית מדרשו של] **רַבִּי יַנַּאי,** שהשיעור בזה הוא, **כָּל שֶׁאֵין הָעֵבֶד יָכוֹל לִיטּוֹל סְאָה שֶׁל חִיטִּין, וְיָרוּץ** [–ולרוץ] שר הממונה לעשות דין בהדיוטות. ומבארת הגמרא את הקושיא: **מַנִּי** – כדעת מי שנויה משנה זו, **אִילֵימָא** – אם נרצה לומר, שמשנה זו היא כדעת **רַבָּנָן** שבמשנתנו, שסוברים שבפסי ביראות אין הילוך הרבים מבטל מחיצות, **הַשְׁתָּא** – מעתה יש לתמוה, **וּמַה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא** – שאם שם, בפסי ביראות, אף שהוא מקום שנוח להלך בו, **אָמְרֵי רַבָּנָן, שלֹא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי לָהּ מְחִיצָתָא, הָכָא** – כאן, בשבילי בית הגלגל, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא** – שהוא מקום שאינו נוח להילוך, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** הוא, שאין הילוך הרבים מבטל מחיצות, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו שנחשב מקום זה רשות היחיד לענין שבת. **אֶלָּא** ודאי, משנה זו כדעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** שבפסי ביראות אמר שהילוך הרבים מבטל את מחיצתם, ובאה המשנה לומר, שאף שבפסי ביראות אמר רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, אין זה רק משום שההילוך בהם נוח, אבל במבוי זה, שהוא מקום שלא נוח להלך שם, מודה רבי יהודה שאין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, וקשה לרבא שאמר שלרבי יהודה אף מקום שאינו נוח להילוך, הילוך הרבים מבטל את המחיצה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבא לרחבה, **שְׁבִילֵי בֵּית גִּילְגּוֹל קָאָמַרְתְּ** – וכי מקשה אתה עלי ממה שאמרה המשנה ששבילי בית הגלגל נחשבים רשות היחיד לגבי שבת, והלא הטעם שהם נחשבים רשות היחיד, הוא משום **שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ** שהנחיל לישראל את הארץ, **אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה,** וכשהנחיל את הארץ לישראל, **עָמַד וְתִיקֵּן לָהֶם דְּרָכִים וּסְרָטָא** [–מסילה שהולכים בה מעיר לעיר] והיינו שתיקן שדרכים ומסילות אלו לא יהיו מסורים ליחידים, אלא יהיו שייכים לרבים שיוכלו ללכת בהם, **וְכָל הֵיכָא דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא** – כל מקום שהילוכו נוח, **מְסָרָהּ לְרַבִּים** שישמש להם לדרכים, **וְכָל הֵיכָא דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא** – וכל מקום שהילוכו אינו נוח, **מְסָרָהּ לְיָחִיד,** ומשום כך כל מעלה זקופה בארץ ישראל, מאחר שאין הילוכה נוח יודעים אנו שניתנה בנחלה ליחיד, ובזה מודה אני שסובר רבי יהודה שאין הילוך הרבים בה מבטל מחיצה, ולא אמרתי שלדעת רבי יהודה חייבים על מעלות משום רשות הרבים, רק במעלות שבחוץ לארץ, שכיון שאין הם מסורים ליחיד, סובר בהם רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל מחיצה.

משנה

שנינו במשנה הקודמת שחכמים תקנו לעשות פסים סביב בורות המים כדי שהמקום שסביבות הבור יחשב רשות היחיד, בכדי שיוכלו לשאוב מים מן הבורות להשקות את הבהמות של עולי רגלים. עתה המשנה תבאר שיש לחלק בזה בין בור שהמים מכונסים בו לבין באר הנובע מים חיים, ועוד יתבאר שיש לחלק בזה בין מקום של יחיד למקום של רבים.

אֶחָד – הדין שוה ב**בּוֹר הָרַבִּים** – ששייך לרבים, **וּבְאֵר הָרַבִּים, וּבְאֵר הַיָּחִיד,** שכל אלו **עוֹשִׂין לָהֶן פַּפִּין** בכדי שהמקום שסביבם יחשב רשות היחיד ויוכלו לשאוב מהם מים ולהשקות את הבהמות. **אֲבָל לְבוֹר הַיָּחִיד, עוֹשִׂין לוֹ** סביבו **מְחִיצָה גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים,** שלא התירו חכמים להוציא ממנו למקום שסביבו על ידי פסים, משום שחששו, שאף לאחר שיכלו המים מהבור, ימשיכו בני אדם לטלטל בין הפסים, אבל בבור של רבים, אין לחוש לכך, כיון שהרבים מזכירים זה לזה שכלו המים ולא יבואו לטלטל שם. וכן בבאר של יחיד מותר לטלטל על ידי פסים, כיון ששם היא מקום נביעת המים, ואין המים כלים שם לעולם. **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אוֹמֵר, אֵין עוֹשִׂין פַּפִּין אֶלָּא לִבְאֵר הָרַבִּים בִּלְבָד,** שלא התירו לטלטל על ידי פסים, רק כשיש שני טעמים להתיר, גם שיש שם באר, וגם שהבאר הוא של רבים, **וְלַשְּׁאָר,** כלומר, לבור של רבים, ובור ובאר של יחיד, **עוֹשִׂין** סביב להם **חֲגוֹרָה** – היקף של חבלים, **גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים,** וחבלים אלו דינם כמחיצה.